

Justis- og beredskapsdepartementet
Sivilavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo
postmottak@jd.dep.no

01.02.2013

Deres referanse: 10/10885-EDE

Vår referanse: 12-688

Høring - Etterkontroll av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere og frilansere som har journalistikk som hovedyrke. Vi arbeider blant annet for å verne om yttringsfriheten, den redaksjonelle uavhengighet og medlemmenes journalistfaglige interesser.

På bakgrunn av at arbeidsgruppens pressemelding av 29. juni i fjor presiserte at et overgripende tema i endringsforslagene var åpenhet, var det med stor spenning NJ startet lesingen av rapporten om «Etterkontroll av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker». Journalisters erfaring med kommisjonens prosess er at den er langt mer lukket enn den alminnelige straffesaksbehandlingen ved domstolene, og vi hadde høye forventninger til hvordan verdien av åpenhet for gjenopptakelsessaker kan vektlegges i større grad enn i dag.

Det er derfor med stor skuffelse vi registrerer at åpenhetsprinsippet ikke har manifestert seg i selve lovforslaget. Rapporten inneholder svært få materielle endringsforslag for større åpenhet i kommisjonens prosess.

2. Journalisters dokumentoffentlighet

Arbeidsgruppen foreslår riktignok at det skal inntas en egen bestemmelse i straffeprosessloven § 398 siste ledd om at kommisjonens avgjørelser er offentlige: Men dette er kun en kodifisering av gjeldende minimumsnivå av journalisters innsynsrett som legges til grunn allerede.

Når det gjelder journalisters rett til innsyn i kommisjonens øvrige saksdokumenter, er NJ kritisk til at arbeidsgruppen på side 121 overlater dette til arbeidet med den nye politiregisterforskriften. For det første er dette et arbeid som allerede hadde høringsfrist i mars i fjor, og der presseorganisasjonene leverte en svært kritiske høringsuttalelse. For det andre gir arbeidsgruppen kun noen uklare føringer på side 84-85 om hvordan innsynsretten her skal praktiseres, som i hvert fall ikke tilsier den åpenhet på området som vi forventer. Hva menes med «en viss adgang til dokumentinnsyn»? Og hvilke rettskilder er anvendt for å hevde at merinnsyn ikke legges til grunn som et generelt prinsipp på området? Etter NJs kunnskap kan domstolene her praktisere merinnsyn når det ikke er forbudt. Vi viser blant annet til merknaden til forskrift om offentlighet i rettspleien av 2001 nr. 757, Rt 2007 side 757, NOU 2001:32 «Rett på sak», bind A side 603 og Leif Robberstads utredning «Noen forslag til endringer av reglene om offentlighet i domstolene» av 2007 side 10-11.

Vi er også forundret over at arbeidsgruppen trekker inn taushetsplikten som det sentrale prinsipp for kommisjonens ramme rundt arbeidet. Det er ingen alminnelig regel om at etterforskningen skal være hemmelig, jf. Ragna Aarli «Offentlighet rettergang» (2010) side 345. Taushetsplikten har likeledes en rekke unntak gitt i §§ 61 b) og c) og i påtaleinstruksen §§ 3-2 og 3-3. Svært mange av de aktuelle dokumentene vil også være kjent gjennom den tidligere rettsbehandlingen. Gruppen kunne derimot ha vist til Riksadvokatens rundskriv av 12. februar 1981 om meddelelser til offentligheten om straffesaker, som i påvente av den nye politiregisterforskriften, angir dagens bestemmelser om politiets og påtalemyndighetens meddelelser til allmennheten om straffesaker og deres forhold til journalister. Praksis fra Menneskerettsdomstolen tilsier i så måte at pressen står i en særstilling når det gjelder innsynsspørsmål, jf. EMD Tarsasag mot Ungarn fra 2009.

3. Møteoffentlighet

NJ reagerer på at arbeidsgruppen på side 84 trekker frem at åpenhet bør etterstrebes i saker av «stor interesse for allmennheten». Straffbare forhold er per definisjon av allmenn interesse, jf. for eksempel EMD Dupuis m.fl. mot Frankrike av 2007, se særlig avsnitt 42. I dag finnes ingen rettslig klassifisering av «stor allmenn interesse» eller «allmenn interesse», og det er kun redaktøren som avgjør hvilke av de strafferettslige sakene som eventuelt skal omtales i det enkelte medium.

Norsk Journalistlag er kritiske til at arbeidsgruppen har en passive holdning (side 91) om ikke å foreslå endringsregler om avhørsformene, fordi «det vanskelig kan settes gode kriterier for når, i hvilken grad, saker skal gå for åpne dører». Vi vil da minne om straffeprosessloven § 398 a) fjerde ledd, som i første punktum bestemmer at kommisjonens avhørsmøter og muntlige høringer i utgangspunktet skal holdes for åpne dører. I fjerde ledd annet punktum er kommisjonen gitt myndighet til på visse vilkår å bestemme at dørene skal lukkes. I henhold til Ot.prp. nr. 70 (2000-2001) sin merknad til bestemmelsen er denne unntaksbestemmelsen utformet etter mønster av domstolloven § 125 første ledd bokstavene a) til c), og skal forstås på samme måte. Dette er med andre ord vurderinger som norske domstoler foretar hver eneste dag, og som derfor heller ikke bør være fremmede for en Gjenopptakelseskommisjon.

Etter NJs oppfatning bør muligheten i straffeprosessloven § 398 a) femte ledd om avhør som ikke følger reglene om bevisopptak, men reglene om politiavhør, oppheves. Når hensikten med kommisjonens arbeid skal være å sikre rettssikkerheten, må ikke prosessen rundt dette arbeidet legge til rette for mindre åpenhet enn den opprinnelige rettsbehandlingen. Poenget må være å unngå at saksbehandlingen får et lukket preg. Dersom kommisjonen i enkelte situasjoner kan ha behov for å lukke dørene, kan de alminnelige unntaksbestemmelsene i § 398 a) fjerde ledd annet punktum anvendes.

4. Skriftlig medie- og kommunikasjonsstrategi

Uten å gi noen nærmere drøftelse i selve rapporten, foreslår arbeidsgruppen på side 121 at kommisjonen bør utforme en skriftlig medie- og kommunikasjonsstrategi som bygger på prinsippene i den statlige kommunikasjonspolitikken. Dette er vel og bra, men NJ kan ikke forstå hvordan statens kommunikasjonspolitikk, kan bli oppfylt dersom arbeidsgruppens øvrige anbefalinger om dokument- og møteoffentlighet skulle bli vedtatt.

Etter vår oppfatning bør det være en selvfølgelig plikt og rett for lederen og de andre medlemmene i kommisjonen å være i direkte kontakt med journalistene.

Med vennlig hilsen
for NORSK JOURNALISTLAG

Elin Floberghagen
leder

Ina Lindahl Nyrud
advokat